

Parshat Devarim – Shabbat Chazon Making Tisha B'Av Relevant

Simon Wolf

The Gemara in Yevamot is perplexed by the apparent difference in the mourning practices that are associated with Tisha B'Av versus those that are practiced by a person that has lost a relative. This is especially confounding given the fact that the Gemara in Ta'anit unequivocally states that all the customs of a mourner are equally relevant and applicable on Tisha B'Av.¹ In order to reconcile the seeming discrepancy, the Gemara concludes "there is a difference between a new mourning and an ancient mourning (שאיני אבילות חדשה מאבילות ישנה) there is a difference between the mourning of the public and the mourning of the individual (ושאיני אבילות דרבים מאבילות דיחיד)."² While Rashi and Tosafot disagree as to the ramifications of the latter distinction,³ they both agree that first contrast indicates that the practices on Tisha B'Av are going to be slightly less stringent than those of an individual mourner.⁴ Chazal are acknowledging that there is a nuanced difference between the two because of the nature of that which triggers them. The impetus for an individual's mourning for someone who has just passed away is the natural raw emotions that are associated with dealing with the unbearable loss and therefore certain practices are disallowed because of their incompatibility with the mourner's state. On the other hand, Tisha B'Av is mourning historical events, most prominently the destruction of the Temples,⁵ and the elapsing of time has dulled the sense of loss associated with these seminal events. That means that the mourning customs are trying to engender emotion rather than reflect it and therefore the customs are more about fostering an appropriate communal atmosphere

rather than their incompatibility with the individual's state.

Despite all the mourning trappings and the imposed restrictions, the fact that Tisha B'Av commemorates something in the distant past makes it very difficult for individuals to personally connect with the meaning of the day and experience it emotionally. The most common response to this indifference is to cite the oft quoted Yerushalmi that states that "any generation in which it [the Temple] is not rebuilt, it as if they [that generation] destroyed it."⁶ In previous generations that was a sufficient reason to mourn on Tisha B'Av because the effects of the Temple's destruction and the subsequent exile were all too apparent to them. They lived downtrodden lives, were subject to the ever-changing whims of their political patrons and often plundered by the easily instigated, unfriendly masses. Bleakness was the norm and hopefully life had small respites that were peppered with moments of joy and happiness. The Rema formulates this constant state of uncertainty and misery normatively when he states that the Ashkenazic practice is to skip Birkat Kohanim, with the exception of Musaf on Yom Tov.⁷ That is because the Kohanim, in general, are not sufficiently in a state of happiness, a prerequisite for Birkat Kohanim, due to the difficulties and drudgeries of life that weigh on their demeanor.

This sensation and state of being was beautifully captured by Jeff Jacoby in his opinion column in the Boston Globe, "Arguable," (8/1/22) where he quotes from *William H. Seward's Travels Around the World* (1873).

The former secretary of state recounted that he and his companions spent their last day in Jerusalem "among and with the Jews, who were the builders and founders of the city, and who cling the closer to

¹ תנו רבנן: כל מצות הנהגות באבל נוהגות בתשעה באב: אסור באכילה ובשתיה, ובסיחה ובנעילת הסנדל, ובתשמיש המטה, ואסור לקרות בתורה בנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה בתלמוד ובמדרש ובהלכות ובאגדות. אבל קורא הוא במקום שאינו רגיל לקרות ושונה במקום שאינו רגיל לשנות, וקורא בקלות, באיוב ובדברים הרעים שבידיהם. ותינוקות של בית רבן בטליו, משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב. רבי יהודה אומר: אף אינו קורא במקום שאינו רגיל לקרות, ואינו שונה במקום שאינו רגיל לשנות, אבל קורא הוא באיוב ובקלות ובדברים הרעים שבידיהם, ותינוקות של בית רבן בטלים בו, משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב. (תענית ל.)

² אלא תנאי היא; דתנאי: מראש חדש ועד התענית - העם ממעטין מעסקיהן מלישא ומליתן, מלבנות ולנטוע, ומליארס ומלישא; שבת שחל תשעה באב בתוכה - אסור לספור ולכנס (ואסור ליארס); ו"א: כל החדש אסור. מתקין לה רב אשי: ממאי דליארס - ליארס ממש? דלמא למיעבד סעודת אירוסין הוא דאסור, הא ליארס שפיר דמי! אי הכי, מלישא - לינשא נמי, למיעבד סעודת נשואין הוא דאסור, הא לינשא שפיר דמי! האי השתא, בשלמא נשואין בלא סעודה אינא שמחה, אלא אירוסין בלא סעודה מי אינא שמחה? אלא אמר רב אשי: שאני אבילות חדשה מאבילות ישנה, ושאני אבילות דרבים מאבילות דיחיד. (יבמות מג.)

³ אלא אמר רב אשי - לא תוקמא כתנאי ורבי יוסי מודה בההיא דמארסין ודקשיא לך ק"ו הוא שאני בין אבילות חדשה דתשעה באב דהוי אבילות ישנה ואבילות דרבים הלכך קילא. (רש"י ד"ה אלא יבמות מג.)

⁴ שאני בין אבילות חדשה - פי' בקונ' דאבילות דתשעה באב דהוי ישנה ודרבים קילא וקשיא דאכתי דקשי' ק"ו כדמקרא ומפרש ר"ת שאני בין אבילות חדשה דתשעה באב ליארס לפי שבחדשה יש להחמיר מבישנה משא"כ באבילות ישנה ובאבילות דרבים יש להחמיר טפי לנעין משא ומתן מאבילות דיחיד דמשא ומתן שהוא דבר של פרהסיא אם יעסקו בפרקמטיא כל היום יבאו ויאמרו שאין חוששין להתאבל על ירושלים ולא דמי לאירוסין שאין אלא שעה אחת וכדאוקמי' בקודם דקודם אבל בשיבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור ליארס דאי שרי אכתי אינא ק"ו דכיוס ומיהו במגילת סתרים מתיר ליארס אפילו בט' באב שלא יקדמו אחר ברחמים והביא ראה מירושלמי וצ"ל

דבאבילות דרבים יש להחמיר נמי בכיוס דכיוס נמי דבר של פרהסיא שלא יהו כולם עוסקים לכבס ולספר ולפזר עצמם ונראים שאין חוששין להתאבל כלל... (תנ"ד"ה שאני יבמות מג.) ו' עינין ברמב"ן שם שחולק וסובר שהעם מקילין בט' באב והוא הסבה שהחמירו בדיניה (כמו כיוס): ... אלא ה"פ אבילות ישנה קילא ליה ולפיכך החמירו עליו בכיוס ולא הוצרכו להחמיר כן באבילות חדשה, ושאני בין אבילות דיחיד לענין אירוסין לאבילות דרבים דשל יחיד חוששין שאם אתה מתיר ליארס אף הוא יעשה סעודה או יכנס, אבל אבילות דרבים אין לחוש לכך שלא יקלו הם באבילותם משום שמחתו של זה...

⁵ חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז, וחמשה בתשעה באב. בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, ובטל התמיד, והובקעה העיר. ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל. בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר. (משנה תענית ד, ג גמרא כו.)

⁶ שאלו את ר' אליעזר דורות האחרונים כשרים מן הראשונים אמר להן עידיכם הבחירה יוכיח אבותינו העבירו את התקרה [ישע' כב ח] ויגלו את מסך יהודה אבל אנו פגענו את הכתלים [תהלים קלז ז] האומרים ערו ערו עד היסוד בה אמרו כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו. (ירושלמי יומא א, א.)

⁷ כהן, אף על פי שהוא פנוי, סו נשוא את כפיו. הגה: ויש אומרים דאין נשוא כפיו, דהשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה, והמבכר יש לו להיות בשמחה (מרדכי פרק הקורא עומד); ונהגו שנושא כפיו, אף על פי שאינו נשוי, ומכל מקום הרוצה שלא לינשא כפיו אין מוחין בידו, רק שלא יהא בבית הכנסת בשעה שקורין כהנים או אומרים להם ליטול ידיהם. נהגו בכל מדינות אלו שאין נושאים כפים אלא ב"ט, משום שאז שרויים בשמחת יום טוב, וטוב לב הוא יברך; מה שאין כן בשאר ימים, אפי' בשבתות השנה, שטרודים בהרהורים על מחיתם ועל ביטול מלאכתם; ואפי' ב"ט, אין נושאים כפים אלא בתפלת מוסף, שיוצאים אז מבהל"נ וישמחו בשמחת יום טוב (דברי עצמו). וכל שחרית ומוסף שאין נושאים בו כפים, עא אומר הש"צ: אלקינו ואלקי אבותינו וכו', כדלעיל סוף סי' קכ"ז; ויום הכפורים, נושאים בו כפים כמו ב"ט, ויש מקומות שנושאים בו כפים בנעילה, ויש מקומות אפי' בשחרית. (שו"ע או"ח קכח, מד.)

it for its disasters and desolation.” It was a Friday afternoon, the one day each week when Jews were permitted access to the Western Wall, and Seward saw them “pouring out their lamentations over the fall of their beloved city, and praying for its restoration to the Lord.” Whether it rains or shines, he continued, they are there each Friday without fail:

“[T]hey come together at an early hour, old and young, men, women, and little children – the poor and the rich, in their best costumes, discordant as the diverse nations from which they come. They are attended by their rabbis, each bringing the carefully preserved and elaborately bound text of the book of the Lamentations of Jeremiah, either in their respective languages, or in the original Hebrew. For many hours they pour forth their complaints, reading and reciting the poetic language of the prophet, beating their hands against the wall, and bathing the stones with their kisses and tears. It is no mere formal ceremony. During the several hours while we were spectators of it, there was not one act of irreverence or indifference.”

While that was the state of previous generations, it is not the reality of this generation. While by no means in a state of panacea, the Jewish nation of today is a far cry from the above descriptions. However tenuous, the communities of the Diaspora are relatively wealthy and generally enjoy freedoms as well as wield some political influence. Jews, even observant Jews, are found in corporate, service industry and political leadership positions. Though, the biggest change from previous generations, who also experienced punctuated golden eras, is that the Jewish nation now lives with autonomy and self-determination in the Land of Israel. The state of Jewry today probably has not been seen since the time of the First Temple, with maybe the exception of a short period during the reign of the Chashmonaim. Nations worldwide are flocking to seek Israeli technology, research and know-how and sworn-enemies are seeking alliances something that has not been experienced since the time of Shlomo HaMelech.⁸ This state of the nation has severely attenuated the relevance of Tisha B'Av and, maybe even more broadly, religion, for many in this generation. Contrary to previous generations, people now are generally enjoying life. They have fleeting moments of difficulty that only temporarily derail their joyous existence and which are quickly forgotten. In that state of being, it is hard to identify with the mourning and despondency that are associated with Tisha B'Av. Yes, there are people who experience personal tragedies that shake us

and those that are living challenging lives, some of which might even get a passing mention on Tisha B'Av, but for the vast majority of the generation those are just small bumps on their road of or to happiness. On the other hand, it would be preposterous to advocate a return to a bleak existence in order to make Tisha B'Av relevant. Given these realities, how can this generation experience a meaningful Tisha B'Av, feel the ancient mourning (אבילות ישנה), that has lasting impact throughout the year without casting a perpetual pall on our existence? It is a challenge, but the key to succeeding in this pursuit of a more relevant Tisha B'Av is identifying deficits that were caused by the destruction of the Temple that are still impactful and apparent today.

In the Haftorah that is read for Shabbat Chazon, Yishayahu after describing the terrible state of depravity in Yerushalayim, looks to and predicts a more optimistic future. In his prophecy, God says, “I will restore your magistrates as of old (וְאַשִׁיבָה שְׁפִטֶיךָ) and your counselors as of yore (וְיַעֲצִיךָ) (כְּבִרְאשֹׁנָה). After that you shall be called the City of Righteousness, the Faithful City.”⁹ The Malbim in his commentary, and in a Sefer dedicated to this matter, many times tries to tease out the nuanced difference between synonymous words. In the verse quoted above, he explains the distinction between judges (שְׁפִטֶיךָ) and advisors (יַעֲצִיךָ) by proposing that magistrates deal with civil and interpersonal matters (בין אדם לחבירו) and counselors address spiritual matters (בין אדם למקום). This he says is borne out by the remainder of the verse which in a parallel manner indicates that as a result of this restoration Yerushalayim will then be known as a place of justice and righteousness (עִיר הַצֶּדֶק) and a center of faith (קִרְיָה נְאֻמָּה). Accordingly, it seems that this is a prediction, a commitment by God, to return to Bnei Yisrael proper leadership, similar to the days of old; there will be God fearing, honest and moral judges and there will once again be prophets who act as a conduit between God and the people.

The Ramban in Parshat Bechukotai describes what it means to have the leadership of a Navi. “...In general then, when large number of Bnei Yisrael are in perfect accord with God, their affairs are not conducted at all by the natural order of things, neither in connection with themselves, nor with reference to their Land, neither collectively nor individually, for God blesses their bread and their water, and removes sickness from their midst, so that they do not need a physician and do not have to observe any of the rules of medicine, just as He said, *for I am the God that heals you. And so did*

⁸ ויגדל המלך שלמה מגל מלכי הארץ לעשר ולחכמה: וכל-הארץ מבקשים את-פני שלמה לשמע את-חכמתו אשר-נתן אלקים בלבו: והמה מבאים איש מנהו כל קץ וכלי זקב ושלמות ונשק ונשמים סוסים ופרדים דבר-שנה בשנה: (מלכים א' כג-כד) דברי הימים ב ט, כב-כד) ויהי משקל הזהב אשר-בא לשלמה בשנה אחת שש מאות ונשים ונשק ככרי זקב: לבד מאנשי התרים והסחרים מביאים וכל-מלכי ערב ופחות הארץ מביאים זקב וקסף לשלמה: (דברי הימים ב ט, יג-יד)

⁹ לכן נאם האדון יקוק צבאות אביר ישראל הו אנתם מצרי ואנקמה מאויבי ואשיבה ידי עליה ואצרך כבר סיגור ואסירה כל-ידיה: ואשיבה שפטיה כבראשנה ויעצרה כבתחלה אחרי-כן יקרא לה עיר הצדק קריה נאומה: ציון במשפט תפודה ושביה בצדקה: (ישעיהו א, כד-ט)

the righteous ones act at the time when prophecy existed, so that even if a mishap of iniquity overtook them, causing them sickness, they did not turn to the physicians, but only to the prophets... Now had the practice of consulting physicians been customary among them, why should the verse condemn as a sinful act Asa's consulting the physicians, if his guilt was only because he did not also seek God?...**For he who seeks God through a prophet, will not consult the physicians. And what part do the physicians have in the house of those who do the will of God...** and they also say by way of proverb: 'A gate which is not open for the commandments, a house wherein the commandments are not observed, is open for the physician.' This is also the meaning of Chazal's saying: 'People should not have to take medications, but they have become accustomed to do so.' That is to say: had they not accustomed themselves to taking medicines, people would become sick according to the degree of punishment corresponding to their sin, and would be healed by the will of God, but since they accustomed themselves to seek medical help, G-d therefore has left them to natural happenings...But *when a man's ways please God*, he need have no concern with physicians."¹⁰ Every physical ailment or difficulty is actually a spiritual malady and the address for resolving those issues is the prophet.

During the First Temple period, which has already been noted the current state of Bnei Yisrael resembles, the Navi played an essential and pivotal role. The absence of that ability to seek counsel with God leaves us bereft of guidance for the most pressing national and personal issues.

At the beginning of Sefer Shmuel and in Shaul's final battle, the Navi makes it clear that there is an absence of communication with God. The rise of Shmuel HaNavi as a leader which ends the rocky period of the Shoftim is prefaced with the following verse, "And the lad Shmuel served God before Eli. And the word of God was precious in those days; visions were not frequent."¹¹ It is almost as if the Navi is implying that the anarchy, problematic and frequently turned over leadership that marked the period of the Shoftim was a result of the absence of

a prophet to provide guidance. This is reinforced at the end of Sefer Shmuel where, after the passing of Shmuel, King Shaul is compelled to defend Bnei Yisrael from the gathering Plishti attack. Upon seeing the assembled Plishti army, Shaul is overcome with dread. His first response is to seek counsel with God. "And when Shaul inquired of God, God did not answer him, not by dreams, nor by the Urim, nor by prophets."¹² Throughout Sefer Shmuel, one finds Shmuel, Shaul and Dovid all seeking strategic advice and guidance about battles and alliances through communication with God. It plays an essential role in ensuring the best military and political outcome. Without that conduit, Shaul is in such dire straits that he turns to the Ov and Idoni, alternate dark forces that he had previously eliminated from the Land, just to get insight into the upcoming battle. Without a Navi, the nation is left rudderless and its choice of strategic, military or political direction is always uncertain.

Another area where the Navi is influential is with regards to whether one's personal initiative is a productive and divinely endorsed endeavor. Individuals try their best to determine that which God expects from them and they pursue what they think is just and right with tenacity and dedication. Unfortunately, no matter how hard one tries to be objective in these matters, one's personal predilections and biases always seep into these matters. That is both from the perspective that they assume they know what God would want and endorse as well as discounting the impact of their personal ambitions blinding them from clearly seeing the direction that God approves.

A great example of this is Dovid's attempt to build a sanctuary for God. After subduing his enemies, King David is disturbed by the fact that he is living in a proper and permanent palace while the Ark of God is stationed in a temporary tent. He therefore wants to build a permanent structure to house the presence of God. Most people recall the response that Dovid received to this initiative as being a demurrer; as either, "No, thank you" or "Not you, because you have blood on your hands." Neither of those responses to Dovid's admirable plan are found in Sefer Shmuel or Divrei Hayamim. Instead, what is

¹⁰ והכלל כי בהיות ישראל שלמים והם רבים, לא יתנהג ענינם בטבע כלל, לא בגופם, ולא בארצם, לא בכללם, ולא ביחיד מהם, כי יברך השם לחמם ומימם, ויסיר מחלה מקרבם, עד שלא יצטרך לרופא ולהשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל, כמו שאמר (שמות טו כו) כי אני ה' רופאך. וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקרה עון שיחלו לא ידרשו ברופאים רק בנביאים, כענין חזקיהו בחלותו (מ"ב כ ב ג). ואמר הכתוב (דני"ב טז יב) גם בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים, ואילו היה דבר הרופאים נהוג בהם, מה טעם שיציר הרופאים, אין האשם רק בעבור שלא דרש השם. אבל הוא כאשר יאמר אדם, לא אכל פלוני מצה בחג המצות כי אם חמץ: אבל הדורש השם בנביא לא ידרוש ברופאים. ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם, אחר שהביטח וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך, והרופאים אין מעשיהם רק על המאלך והמשקל להזהיר ממנו ולצוות עליו: וכך אמרו (ברכות סד א) כל עשרין ותרתין שני מלך רבה רב יוסף אפילו אומנא לביתה לא קרא, והמשל להם (במדבר"ר ט ג) תרעא דלא פתיח למצותא פתיח לאסאי. והוא מאמרם (ברכות ס א) שאין דרכם של בני אדם ברפואות אלא שנהגו, אילו לא היה דרכם ברפואות יחלה האדם כפי אשר יהיה עליו עונש חטאו ויתרפא בדרך ה', אבל הם נהגו ברפואות והשם הניחם למקרי הטבעים: וזו היא כוננת באמרם (שם) רפא ירפא מכאן שנתנה רשות לרופא, לא אמרו שנתנה רשות לחולה

להתרפאות, אלא כיון שחלה החולה ובא להתרפאות כי נהג ברפואות והוא לא היה מעדת השם שחלקם בחיים, אין לרופא לאסור עצמו מרפואות, לא מפני חשש שמא ימות בידו, אחרי שהוא בקי במלאכה ההיא, ולא בעבור שיאמר כי השם לבדו הוא רופא כל בשר, שכבר נהגו. ועל כן האנשים הנצים שהם זה את זה באבן או באגרוף (שמות כא יח) יש על המכה תשלומי הרפואה, כי התורה לא תסמוך דיניה על הנסים, כאשר אמרה (דברים טו יא) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, מדעתו שכן יהיה. אבל ברצות השם דרכי איש אין לו עסק ברפואים: (רמב"ן ויקרא כו יא)

¹¹ והנער שמואל משרת את יקוק לפני עלי ודבר יקוק הנה יקר בימים ההם אין סוף נפרץ: (שמואל א ג, א)

¹² ושמואל מת ויפסדילו כל ישראל ויקברוה ברמה ובעירי ושאול הסיר האבות ואת הידענים מהארץ: ויקבצו פלשתים ויבאו ויחננו בשונם ויקבץ שאול את כל ישראל ויחננו בגלב: ויגרא שאול את מחנה פלשתים ויגרא ויסדר לבו מאד: וישאל שאול ביקוק ולא נהוה יקוק גם בחלמות גם באזנים גם בנביאים: ויאמר שאול לעבדיו בקשו לי אשת בעלת אוב ואלקה אליה וידרשה בה ויאמרו עבדיו אליה הנה אשת בעלת אוב בעין דור: (שמואל א כח, א)

found is a ringing endorsement from Natan HaNavi, "Go, do all that is in your heart; for God is with you." That night, God appears to Natan and instructs him to tell Dovid that why would you build a sanctuary for God since I have never to date expressed any interest in a permanent structure. God does concede that Dovid's son, who will replace him on the throne, will eventually build the house that Dovid HaMelech envisioned. The commentaries are perplexed as to how it could be that a prophet of Natan's stature could provide Dovid with such misleading guidance. They resoundingly agree that Natan's initial response was given of his own volition. He put the pieces of the puzzle together; who better than King David.¹³ Knowing that a temple would be built once Bnei Yisrael's enemies were subdued, he believed that Dovid, who had demonstrated that he was blessed with the spirit of God and was a sincere and good king, was either the right person or must have been divinely inspired with his initiative. God immediately informs Natan that his conclusion was incorrect and to apprise Dovid that he withdraws his erroneous endorsement since God's true will is that Dovid desists from building the Temple.¹⁴ The Radak points out that even a Navi only knows about any given individual that which God has provided him through prophecy.¹⁵ He cites as an example the great prophet Shmuel's inability to determine which of Yishai's sons God intends him to anoint as the next king. Despite it being a commendable idea from a worthy king, without prophecy, even the Navi cannot be certain as to God's will, how much more so without that conduit to God.

In addition, Dovid himself, despite being rejected in his attempt to build a sanctuary, seems to make another attempt to build the Mikdash. Dovid prepares all the workers and materials for the

building of the Temple by his son Shlomo. "For Dovid thought, 'My son Shlomo is an untried youth, and the House to be built for God is to be made exceedingly great to win fame and glory throughout all the lands; let me then lay aside material for him.' So, Dovid laid aside much material before he died. Then he summoned his son Shlomo and charged him with building the House for God, the Lord of Israel. Dovid said to Shlomo, 'My son, I wanted to build a House for the name of God, my Lord. Though the word of God came to me, saying, 'You have shed much blood and fought great battles; you shall not build a House for My name, for you have shed much blood on the earth in My sight. But you will have a son who will be a man at rest, for I will give him rest from all his enemies on all sides; Shlomo, will be his name and I shall confer peace and quiet on Yisrael in his time. He will build a House for My name; he shall be a son to Me and I to him a father, and I will establish his throne of kingship over Israel forever.' Dovid here mentions to his son Shlomo a reason for God's rejection of his attempt to build a sanctuary that is not recorded anywhere else and was never conveyed to him by the Navi.

The Radak is unperturbed by this and suggests that Dovid either assumed that this was God's reasoning or it was an unrecorded prophecy that Natan had conveyed to him.¹⁶ As a side note, the Radak suggests that the blood spilled that prevents Dovid from building the Temple is the collateral damage from his battles where good and innocent people might have been killed. While Dovid is not accountable for those lives because the battles were justified, nevertheless, it precludes him from being the builder of God's sanctuary. The Malbim, on the other hand, suggests that this was a completely different prophecy or revelation.¹⁷ Once Dovid was

¹³ עיין הערה 15 || והנה הנביא השיבו כל אשר בלבבך לך עשה כי השם עמך, וענינו אצלי שנתן ידע שהיה רוח הקודש שורה על דוד, וכמו שאמר על עצמו (בסימן כ"ב) רוח השם דבר בי ומלתו על לשוני, ולכן חשב שהיה ההתעוררות הזה דבר אלקי אלו, כי ראה שהתורה אמרה שאחרי המנוחה והנחלה יבנו הבית, ובהיות שדוד היה במנוחה והיה מתעורר לבנות הבית חשב הנביא שהוא היה פועל ראוי ושהוא מאת השם מן השמים, ולכן אמר כל אשר בלבבך לך עשה, רוצה לומר הדבר הזה אם לך יעוררך אלו עשה אותו כי השם עמך, רוצה לומר דבר נבואי הוא, ורמז הנביא בזה שאילו לא באה נבואה עליו, ולכן לא יוכל לומר דבר, ואחרי שלא הגיע אצלו נבואה יעשה דוד כפי הרוח אשר חלה עליו, כי נדמה לו שהיה זה מפעל הרוח הקדוש שילוו לאיש לעשות פעל משובח, ולזה אמר כי השם עמך, רוצה לומר הרוח האלקי חל עליך ולא חל עלי, ולכן לא אוכל לתת לך עצה עשה אתה כפי השפעתך. הנה ביארתיו שלא אמר זה הנביא בשם השם כי אם כפי הנראה אלו, ושטעה בחשבו שהיה זה התעוררות רוח הקודש ושהוא הודיע שלא היה עמו בזה רוח אלקי, והותרה בזה השאלה החמישית ששאלתי בתחלת הפרשה הזאת: וזכר הכתוב שמיד בלילה ההוא היה דבר השם אל נתן לך ואמרת אל עבדי אל דוד וגו', רוצה לומר אתה נתן טעית במחשבתך אשר דמית שהיה התעוררות דוד ממני אינו כן, כי אני לא אחפוץ שהוא יבנה הבית, ולכן צוהו שילך לידו לדבר זה כדי שתגלה טעות הנביא בקהל, ושמה שחשב בדמיונו אינו מה שנתאמת בבבואה, ואין כל התעוררות השלמים עם היותו לשום שמים דבר אלקי, כי הדברים האנושיים נבדלים מהאלקיים בעצמם. (אברבנאל שמואל ב, ז, ג-ה) || ניאמר נתן. באשר עוד לא הגיע דבר ה' כי ימנעו מזה, השיב מדרך הסביר כל אשר בלבבך לך עשה, שהצדיקים הגדולים יוכלו לסמוך על הסכמת לבבם שהוא אך טוב (הפך הבינונים שיצירי כי יצר מן בם, וכו"ש רשעים שלבם רק ע"כ כמ"ש (ברכות סא ב) רשעים יפטר שופטם צדיקים י"ט שופטם בינונים זה וזה שופטם), ולכן אמר שישמך על לבבו, כי ה' עמך, ומהחשבת לבבך הוא הערת רוח הקודש הגולה עמך תמיד: (מלבי"ם שמואל ב, ז, א)

¹⁴ וְיָשֶׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וְיִקְנֶה הַיָּם לָוִי מִסָּבִיב מִכָּל-אֲרָצוֹ: וְיֹאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל-נָתָן הַנָּבִיא רָאָה אֲנִי אֲנִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָצִים וְאֶרְצוֹן הָאֱלֹהִים יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ הָרִיעָה: וְיֹאמֶר נָתָן אֶל-הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ לַךְ עָשָׂה כִּי יִקְנֶה עִמָּךְ: וְיָקִי בְּלִילָה הַהוּא וְיִהְיֶה דְּבַר יְקֹנֶה אֶל-נָתָן: לֵאמֹר: לָךְ וְאֶמְרָת אֶל-עַבְדִּי אֶל-דָּוִד זֶה אָמַר יְקֹנֶה הָאֵתָּה תִּבְנֶה לִּי בֵּית לְשִׁבְתִּי: כִּי לֹא לְשִׁבְתִּי

בְּבֵית לְמִיּוֹם הָעֹלָתִי אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאֶתְּהִלָּךְ בְּאֶהָל וּבְמִשְׁכָּן: בְּכֹל אֲשֶׁר-הִתְהַלַּקְתָּ בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַדָּבָר דִּבַּרְתָּ אֶת-אֲחִיךָ שְׁבָטִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לָרְעוֹת אֶת-עַמִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָמָּה לֹא-בָנִיתֶם לִי בֵּית אֲרָצִים...כִּי מִלְּאֹז וּמִיִּמִּי וּשְׁכַבְתֶּם אֶת-אֲבֹתֵיךָ וְהִקִּימְתִּי אֶת-זֶרְעֵךְ אַחֲרָיִךְ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמִּעֶיךָ וְהִכִּינְתִּי אֶת-מַמְלַכְתְּךָ: הוּא יִבְנֶה לִּי בֵּית לְשִׁמִּי וְנִקְנְנְתִּי אֶת-כִּסֵּא מַמְלַכְתְּךָ עַד-עוֹלָם: (שמואל ב, ז, א-ג) ...ואמר לו נתן כל אשר בלבבך לך עשה ומדעתו אמר זה נתן כי ראה כי ה' עמו והיה מלך הגון ושכר חשב כי הוא יבנה הבית שעתיד להבנוי זה כי הנביא אינו יודע על אדם אחד אלא מה שנאמר לו ברוח הנבואה כי גם שמואל הנביא שהיה גדול ממנו שנאמר עליו כל אשר ידבר בא יבא ונאמר ולא הפיל מכל דבריו ארצה לא ידע בבני ישי מי יהיה המלך וחשב כי אליאב הוא המלך כל שכן נתן הנביא: (רד"ק שמואל ב, ז, ב)

¹⁶ דם לרוב שפכת - זה לא מצאנו שאמר לו השם אבל דוד אמר כן בלבו כי מפני זה מנעהו השם לבנות הבית, או נתן הנביא אמר לו כן ואעפ"י שלא נכתב בספר שמואל נמצא כמוהו רבים כמו ותאמרו נשלחה אנשים, ובאמרו דמים לרוב שפכת ארצה כי דם נקיים היה בדמים אשר שפך כמו דם אוריה וזה לפי, גם בדמי הכהנים היה הוא הסבה כמו שאמר הסיבותי בכל נפש בית אביר, גם בדמי הגוים אשר שפך אותם שלא היו בני מלחמות אפסר שהיו בהם אנשים טובים וחסידים אעפ"י כן לא נענש עליהם כי כוונתו לכלות הרשעים שלא יפרצו בישראל ולהציל עצמו כשהיה בארץ פלשתים לא יחיה איש ואשה, אבל כיון שנדדמן לו שפכות דמים לרוב מנעו מלבנות בית המקדש שהוא לשלום ולכפרת עון ולעטרת תפלה, כמו שמנעו להניף ברזל במזבח ובבית המקדש לפי שהברזל עושים ממנו כלי הריגה לא יעשו ממנו כלי שלום ברוב: (רד"ק דברי הימים ב, ח, נ)

¹⁷ ...והודיעו כי בסוף ימיו ימצא מנוחה מן האויבים כמ"ש והניחותי לך מכל אויבך, ואז ישים מקום לעם ישראל שהיה להם מנוחה החלטית, שזה יצויר במקום קבוע שיבחר למקדש ה' בגורן ארונה שיבנה בימי שלמה, שמן אז שנתגלה מקום המקדש פסקו המלחמות ושלמה בנו היה איש מנוחה. והנה בעת ההיא שהראה לו מקום המקדש בגורן ארונה החל דוד להכין כל צרכי הבית כמ"ש (דה"א כב), אבל מדוע לא בנה הוא בעצמו הבית לתע זקנתו לא באר פה, ובד"ה שם (כב, ח - י) כתוב ויהי [עליו] דבר ה' (אלי) לאמר דם לרוב שפכת ומלחמות גדולות עשית לא תבנה בית לשמי, הנה בו נולד לך הוא יהיה איש מנוחה וכו' הוא יבנה (ה) בית לשמי, שאחר שהיה איש מלחמות עד

much older and he realized that the threshing area of Aravna HaYevusi was designated to be the place of the Mikdash, he began to prepare the materials for the Temple. It would seem that he was embarking on another attempt to build the Mikdash thinking that he had finally reached the peaceful era that God had referred to in His earlier rejection of Dovid's overture. King David conveys to his son Shlomo that God once again intervened to stop him because of his being a warrior. Here one is witness to how an individual's personal ambitions, no matter how admirable, can skew their ability to properly assess God's true desire for the direction He wants this person to take. Despite God's clear rejection of Dovid's initiative, his deep longing to build a house for God, allows him to convince himself that God really meant for him to wait until later in his life and not necessarily that it would be his son who would be the one to build the Temple.¹⁸ King David, the king who is most eminently successful at balancing the kingship with deference to God, still could not objectively and properly assess his initiative without communication from God.

Late in the First Temple period, Yirmiyahu HaNavi is charged with conveying to Tzidkiyahu, king of Yehuda, and the cabal of kings that are planning to lead an insurrection against the subjugation of Nebuchadnetzar, king of Bavel, God's response to their scheme.¹⁹ God first commands Yirmiyahu to don a yoke on his neck to visually demonstrate the message He has for them.²⁰ Then God instructs that Yirmiyahu to tell them, "Now, I have given all these lands into the hand of my servant Nebuchadnetzar the king of Bavel...All the nations shall serve him, and his son, and his son's son, until the time of his own land comes...It shall happen, that the nation and the kingdom which will not serve him, Nebuchadnetzar, king of Bavel, and that will not put

their neck under the yoke of the king of Bavel, that nation I will punish with the sword, with the famine and with the pestilence, until I have consumed them by his hand, so says God. As for you (Tzidkiyahu and the people), don't you listen to your prophets, nor to your diviners, nor to your dreams, nor to your soothsayers, nor to your sorcerers, who speak to you, saying, 'You shall not serve the king of Bavel', for they prophesy a lie to you, which will cause you to be distanced from your land, and that I should drive you out, and you will perish. But the nation that shall bring their neck under the yoke of the king of Bavel, and serve him, that nation I will let remain in their own land, and they shall till it, and dwell therein, so says God."²¹ God is unequivocal in his message that he sends through Yirmiyahu. Surrender and submission to the authority of Bavel are the only alternative in order to survive and avoid exile. Moreover, God also has Yirmiyahu prophesy that the remaining vessels of the temple that were not yet taken to Bavel during the first exile, will also subsequently be shipped off to Bavel and remain there until God redeems his people.²²

Sometime later,²³ Yirmiyahu is witness to the prophet Chananya ben Azur in the Beit HaMikdash relaying a prophecy that he had received from God to the priests and people that are gathered. "Thus speaks the God of Hosts, the Lord of Yisrael, saying, 'I have broken the yoke of the king of Babylon. At the end of two years, I will bring again into this place all the vessels of God's house, that Nebuchadnetzar, king of Bavel, took away from this place, and carried off to Bavel; and I will bring again to this place Yechonya the son of Yehoyakim, king of Yehuda, with all the captives of Yehuda, who went to Bavel, says God; for I will break the yoke of the king of Bavel.'"²⁴ The gathered crowd eagerly awaits Yirmiyahu's response to this bold prediction that

עת זקנתו לא נקרא איש מנחה שיבנה הוא את הבית שמורה על השלום והמנוחה, רק שלמה שהיה לו מנוחה מילדותו. ופה לא באר זה, כי הגיד לו זה הפרט בבואה אחת מיוחדת, או גלה לו זאת ברוח"ק (כי כ"מ שנאמר ויהי דבר ה' אלי היא מדרגה קטנה מהנבואה כמ"ש במ"א), וז"ש והגיד לך ה', ר"ל זה הגיד בפעם אחר: כי בית יעשה לך ה' ר"ל בלא אתה תבנה ביתו, רק הוא יבנה ביתך, תחת שרצית לבנות ביתו, ושם הגיד לך הטעם בזה כד"ה: (מלבי"ם שמואל ב ז,יא)

¹⁸ ויאמר דוד שלמה בן נער ור' והבית לבנות ליקח להגדילו למעלה לשם ולתפארת לכל האצולות אכניה וא לו נכון דוד לרב לפני מותו: ויקרא לשלמה בן ויצאנה לבנות בית ליקח אליו: וישראל: ויאמר דוד לשלמה בן אני הנה עם לבב לבנות בית לך: ויאמר אליו: ויהי עלי דבר: ויקח לאמר דם לרב שפכת ומלחמות גדלות עשית לא תבנה בית לשמי: והוא יהיה לך לבן ואני לו לאב והכנסתי כסף מלכותו עלי ישראל עד עולם: לו מכל אויביו מסביב כי שלמה היה שמו ושלוש שקט אתן עלי ישראל בנימי: הוא יבנה בית לשמי: ויהי יקח עמר והעלות לבית יקח אליו כפאשר דבר עלי: (דברי הימים א כה,יא-יב)

¹⁹ פתיחת הפרק – ירמיהו כז – "בראשית ממלכת יהויקים" מעלה קושי לכל המפרשים ורובם מסבירים כי ירמיהו קבל נבואה בזמן יהויקים על האירועים שיקרו בזמן צדקיהו ועיין בשד"ל שושן: אין ספק כי בטעות נכתב: יהויקים, במקום: צדקיהו...

²⁰ בראשית ממלכת יהויקים בן יאושיהו מלך יהודה היה הדבר הזה אל ירמיהו מאת יקח לאמר: כה אמר יקח אלי עשה לך מסורות ומסות ונתתם עלי צואר: ושלחתם אל מלך אדום ואל מלך מואב ואל מלך בני עמון ואל מלך צר ואל מלך צידון ביד מלאכים הבאים וישלם אל צדקיהו מלך יהודה: וצוית אתם אל צדקיהו לאמר כה אמר יקח צדקיהו אליו: וישאל כה תאמרו אל צדקיהו: אנלי עשית את הארץ את ההרים ואת ההרים אשר על פני הארץ בכלי הגדול ובחוצי הנטיה ונתתיה לאשך: וישר בעיני: (ירמיהו כז,א-ה)

²¹ ועתה אנכי נתתי את כל הארצות האלה ביד נבוכדנאצר מלך בבל עבד וגם את ימית השדה נתתי לו לעבד: ועבדו אותו כל היום ואת בני בבל ואנשי בבל עד באעת ארצו גס הוא ועבדו בו גוים רבים ומלכים גדלים: ובההוא אשר לא יעבדו אותו את נבוכדנאצר מלך בבל ואת אשר לא יתן את צואלו ביד מלך בבל בחרב ובדבר

אפסד על-הגוי הואל נאם: יקח עד-תמי אתם ביד: [אתם אל-תשמעו אל-נביאים ואל-קסמים ואל-חלמנים ואל-עונוכם ואל-עשפיכם אשר-הם אמרים אליכם לאמר לא תעבדו את-מלך בבל: י' שָׁקֶר הֵם נְבִיאִים לָכֵן לִמְעַן הַרְחִיק אֶתְכֶם מֵעַל אֲדֻמְתְּכֶם וְהִדְחִי אֶתְכֶם וּבִדְחֶם: וְהָגִי אֲשֶׁר יָבִי אֶת-צֹאֲרֹךְ בַּעַל מֶלֶךְ-בָּבֶל וְעָבְדוּ וְהִנְחִיתוּ עַל-אֲדֻמְתוֹ נָאם: יקח ועבדו וישב בה: ואל צדקיהו מלך יהודה דברתי ככל הדברים האלה לאמר הביאו את צואריכם בעל מלך בבל ועבדו אותו ועמו וחי: למה תמלוו אתה ועמך בתרב ברעב ובדבר כאשר דבר יקח אל-הגוי אשר לא יעבד את-מלך בבל: ואל-תשמעו אל-דברי הנבאים האמרים אליכם לאמר לא תעבדו את-מלך בבל כי שָׁקֶר הֵם נְבִיאִים לָכֵן: כִּי לֹא שִׁלְחִיתִם נָאם: יקח והם נבאים בשמי לשָׁקֶר לִמְעַן הַרְחִיק אֶתְכֶם וּבִדְחֶם אֲתֶם וְהַנְּבִיאִים הַנְּבִיאִים לָכֵן: (ירמיהו כז,טו-טז)

²² ואל-הפנהים ואל-כל-העם הזה דברתי לאמר כה אמר יקח אל-תשמעו אל-דברי נביאים הנבאים לכם לאמר הנה קל בית יקח מושבים מבבל עתה מהרה כי שָׁקֶר הֵמָּה נְבִיאִים לָכֵן: אל-תשמעו אֲלֵיהֶם עַבְדוּ אֶת-מֶלֶךְ-בָּבֶל וְחַי לְמַה תְּהִיֶּה הָעִיר הַזֹּאת חֲרָבָה: וְאִם-נְבִיאִים הֵם וְאִם-יֹשֵׁי דְבַר: יקח אתם יפגעו-נא ביקוח צבקות לבלתי-באו הכלים והנותרים בבית יקח ובית מלך יהודה וירושלם ש בבלה: כי כה אמר יקח צבקות אל-העמים ועל-הם ועל-המכנות ועל יתר הפלים הנותרים בעיר הזאת: אשר לא לקחם נבוכדנאצר מלך בבל בגלותו את-יְהוֹנָתָן בן-יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ-יְהוּדָה מִירוּשָׁלַם ש בבלה ואת כל-חַרְי יְהוּדָה וירושלם: כי כה אמר יקח צבקות אליו: וישראל על-הפלים הנותרים בית יקח ובית מלך יהודה וירושלם: בגלה יבאו ושמה יהיו עד יום פקדי אתם נאם: יקח והעליתם והשיבתם אל המקום הזה: (ירמיהו כז,טז-כב)

²³ תחילת הפרק מאד מעורפל כי הפסוק מתחיל "בשנה ההיא בראשית ממלכת צדקיהו" אבל ממשיך "בשנה הרביעית" שבמבט שטחית סותר את תחילת הפסוק. עיין במפרשים.

²⁴ ויהי בשנה ההיא בראשית ממלכת צדקיהו מלך יהודה בשנה הרביעית בחדש החמישי אמר אלי חנניה בן גזר הנביא אשר מבטען בבית יקח לעיני ההפכים וכל-העם לאמר: כה אמר יקח צבקות אליו: וישראל לאמר שברתי את-על מלך בבל: בעודו שנותני ימים אני משיב אל-המקום הזה את-כל-כְּלֵי בַיִת יקח: אשר לקח נבוכדנאצר מלך-בבל מן המקום הזה ויבאים בבל: ואת-יְהוֹנָתָן בן-יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ-יְהוּדָה ואת-כל-גְּלוֹת יְהוּדָה

השיבה שופטינו כבראשונה, ויועצינו כבתחלה

6